

ნოსტალგია

„ახსი, სახე და დანიშნულება მძლავრია“

„რამდენი ხნით რჩება ადამიანი სხვათა მეხსიერებაში? ოჯახის წევრები, ვთქვათ, რამდენიმე თაობის მეხსიერებაში რჩებიან; ასე თუ ისე მნიშვნელოვან საქმეთა აღმსრულებელნი – უფრო დიდხანს, იმის თანახმად, თუ საზოგადოებრივ-ისტორიული თვალსაზრისით რაოდენ მნიშვნელოვანი იყო მათ მიერ აღსრულებული საქმენი“, — წერს ჭაბუა ამირეჯიბი.

ქართული ერის ისტორიულ მეხსიერებაში ბევრი სახელია განსაკუთრებული, სასიქადულო, ძვირფასი, ხელიხელ საგოგმანები. ჭაბუა ამირეჯიბმა მათგან საქართველოს ერთ-ერთი წარჩინებული მეფე გიორგი ბრწყინვალე გამოარჩია და შექმნა რომანი, რომლის მთავარი პერსონაჟი თვით გიორგი ბრწყინვალეა, ისტორიკოსის სიტყვით, „საკვირველი და უმჯობესი კაცთა შორის“. ცხადია, მწერალი არ წერს სამეცნიერო გამოკვლევას საქართველოს ისტორიისა და გიორგი ბრწყინვალის ცხოვრება-მოღვაწეობის შესახებ, იგი პერსონაჟთა ხატვისას უღამაზეს ფერწერულ მეთოდებს ეყრდნობა და ეპოქის სულს ხატოვნად, მრავალფეროვნად

გადმოგვცემს. მწერალმა „გიორგი ბრწყინვალეშიც“ მხატვრულ-ალეგორიული და იგავური მეთოდი აირჩია, რათა პიროვნების თავისუფლების, მისი ზნეობრივი არჩევანის, პოლიტიკური დეტერმინაციის პარადიგმა გადმოეცა. მთავარი ისაა, რომ გმირი რომანისა საქართველოს ისტორიაში განსაკუთრებული, უჩვეულო სახელითაა ცნობილი. გიორგი ბრწყინვალის სახით ქვეყნისა და ერის არსებობისათვის მარადიულ ბრძოლაზე ორიენტირებული პერსონაჟია წარმოჩენილი, რომლის მთელი მოღვაწეობა ერის ისტორიულ მეხსიერებასა და მომავლის რწმენას დაუკავშირდა. იმ დროს, როდესაც თანამედროვე ლიტერატურაში გაჩნდა იდეალის, მისაბაძი გმირის გაქრობის საფრთხე, ჭაბუა ამირეჯიბის გიორგი ბრწყინვალე ჭეშმარიტად რაინდული სულის მქონე, ფილოსოფიურად მოაზროვნე და მაღალ ზნეობაზე პროეცირებულ პერსონაჟად წარუდგება მკითხველს.

თავისთავად იბადება კითხვა, თუ რატომ შეირჩა რომანის თემად მაინცდამაინც გიორგი ბრწყინვალისა და მისი ეპოქის საქართველოს საზოგადოებრივი ვითარების წარმოჩენა, რა მიზანი აქვს მწერალს ზოგადად ისტორიული რომანის, ხოლო ჭაბუა ამირეჯიბს — „გიორგი ბრწყინვალის“ შექმნისას?

ეფიქრობთ, მწერლის ინტერესი გიორგი ბრწყინვალისა და მისი ეპოქისადმი განაპირობა ერის საზრისის, დანიშნულების მსოფლიო ხალხთა შორის კუთვნილი ადგილის ძიებამ, საქართველოს, როგორც კავკასიის ერთ-ერთი ცენტრალური სახელმწიფოს ფუნქციის ძიებამ. მას სურს აჩვენოს, იმპერიული უცხო ძალების დასუსტების საწყის ეტაპზე თუ როგორი ფრთხილი, წინდახედული, დიპლომატიური სვლები ჰქმარებდა დამონებული, იავარქმნილი, სისხლით მორწყული მიწის მკვიდრს, რაშიც ნათლად იკითხება ალეგორიული თვალთახედვა. აღმოსავლეთისა და დასავლეთის, ჩრდილოეთისა და სამხრეთის გზაჯვარედინზე მდებარე საქართველოს სახელმწიფოს, ოდითგანვე მნიშვნელოვანს ევროპისა და აზიის დიდი თუ მცირე სახელმწიფოებისათვის, უდიდესი, კერძოდ, სამყაროთა და ცივილიზაციათა, კულტურათა და ეკონომიკურ ურთიერთობათა შემკვრელის როლი ეკისრებოდა, რომლის დაკარგვას მტკივნეულად განიცდის მწერალი და ფილოსოფიური განსჯის საგნად აქცევს „დათა თუთაშხიაში“. სწორედ ამ ფუნქციის აღდგენის შეფარული აზრია გამოხატული „გიორგი ბრწყინვალეშიც“, რომელშიც ეროვნული თავისუფლებისა და სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის იდეა, მარად აქტუალური ჩვენი ერის ცხოვრებაში, ალეგორიულ ხასიათს იძენს, რის განსასაზღვრავადაც აუცილებელია გიორგი V ეპოქისა და ბაგრატიონთა დინასტიის ისტორიის გათვალის-

წინება, თვით გიორგი მეფის ისტორიული და სულიერი მისიის წარმოჩენა.

ლიტერატურული და ისტორიული წყაროების მიხედვით, VIII საუკუნიდან მოყოლებული საქართველოს სამეფო ტახტს ფლობს ბაგრატიონთა იესიან-დავითიან-სოლომონიანი ღვთისაგან ცხებული სამეფო საგვარეულო, რომელსაც პოლიტიკური მოღვაწეობით, სიძლიერით, გმირული შემართებით, ღვთისაგან მიმადლებული შემოქმედებითი ნიჭით გამორჩეული მრავალი ღირსეული წარმომადგენელი ჰყავდა. ქართველი მეფე ბიბლიურ მეფეთა სახეებში ხედავდა მაგალითს, ნიმუშს და მათ წარმოსახვაში საკუთარ თავსაც მოიაზრებდა, ვითარცა სწორუპოვარი ხელმწიფისა და მხატვრული სიტყვის ოსტატისა. მეფის ბიბლიური იდეალი ყოველმხრივ შემკულ, ჰარმონიულად განვითარებულ პიროვნებას გულისხმობდა. ბიბლიიდან იმზირებიან ღვთისაგან ცხებულ მეფეთა ბრწყინვალე სახეები, რომელთა არქეტიპად, პირველნიმუშად უფლის რჩეული ერის მეორე მეფე დავით წინასწარმეტყველი წარმოჩნდება. სწორედ პიროვნული ღირსებებით დაჯილდოებულ დავითში ხედავდნენ ქართველი ბაგრატიონები მაგალითს, თუმცა, ყოველთვის ახსოვდათ, რომ მეფეც ადამიანია და არაფერი ადამიანური მისთვის უცხო არ არის. მეფე თავისი ერის წინამძღოლი უნდა ყოფილიყო ყოველ საქმეში, ხოლო მისი სიტყვა და საქმე შერწყმული, სულხან-საბა ორბელიანის სიტყვით, მეფეს უნდა ახასიათებდეს საქმე სიტყვიანი და სიტყვა საქმიანი. თუმცა ყველა მეფე ერთნაირად წარმატებული და ღირსეული მწყემსი არ ყოფილა თავისი ერისა სხვადასხვა მიზეზთა გამო, ვერც იქნებოდა, ვინაიდან „კაცი არ ყველა სწორია, დიდი ძეს კაცით კაცამდის“ (შოთა რუსთაველი).

ქართველ მეფეთა შორის ერთი განსაკუთრებული, მეფური თვისებებითა და ღირსებებით გამორჩეული გახლდათ გიორგი V ბრწყინვალე, რომელმაც „სიტყვა საქმიანად და საქმე სიტყვიანად“ ქმედებით ქართველი ერის ისტორიულ მეხსიერებაში წარუშლელი კვალი დატოვა და რომელმაც, როგორც მათიანეებში დაცული მწირი ცნობებიდან ჩანს, ზედწოდება „ბრწყინვალე“ სიცოცხლეშივე მიიღო, ხოლო ჭაბუა ამირეჯიბმა „მძლე“ უწოდა და მძლე კაცთა მოდგმისად მიიჩნია.

ისტორიული ქრონიკები და დოკუმენტები მიგვითითებენ, რომ XIV საუკუნის დამდეგის საქართველო უმძიმეს პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ მდგომარეობაში იმყოფებოდა. დანაწევრებული, გათიშული, იავარქმნილი, ზედამდგომელ მონღოლთა ბატონობის ქვეშ მყოფი ქვეყანა გმინავდა, როდესაც მემათიანის სიტყვით, „და იწყო აღმოცისკრებად მზემან მეფისამან გიორგი“, რომელმაც – „მეფეთა შორის ბრწყინვალემან, დიდმან, სახელგანთ-

ქმულმან“ თავისი დიდი წინაპრების დავით აღმაშენებლისა და თამარ მეფის დროინდელი საზღვრები აღუდგინა ლამის სისხლისაგან დაცლილ საქართველოს, სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა გაუმჯობესა, მონღოლური „ყაზანაურის“ ნაცვლად ქართული „გიორგაული თეთრი“ მოჭრა, საკანონმდებლო წიგნები შექმნა და ქვეყანას სამართალი გაუჩინა, საერთაშორისო ასპარეზზე ქვეყნის სახელმწიფოებრივი სტატუსი აღადგინა და განამტკიცა, რის შედეგიც იყო წმინდა ქალაქში, იერუსალიმში, ქართველთა თავისუფლად შესვლის უფლების მოპოვება, იერუსალიმისა და სინას მთის ეკლესია-მონასტრების განახლება და კულტურულ-საგანმანათლებლო ცენტრების გაცხოველება, დიპლომატიური ურთიერთობების მოწესრიგება ახლო თუ შორეულ საზღვარგარეთულ ქვეყნებთან.

სწორედ ეს „საკვირველი და უმჯობესი კაცთა შორის“ გიორგი ბრწყინვალეა ჭაბუა ამირეჯიბის რომანის მთავარი პერსონაჟი, რომლის ირგვლივაც შემოკრება მწერალმა ყველა, ვინც კი გაივლევებს მასში, მიუხედავად დროის ვირტუალობისა.

რომანი თავისებური კომპოზიციის მქონე მხატვრული ნაწარმოებია, რომლის შესახებ უპირველესად თავად მწერლის ნააზრევის გათვალისწინება გვმართებს: „დავაკვირდეთ ჯვრის მონასტრისა და სვეტიცხოვლის კომპოზიციას. ჯვარი მკაცრი პროპორციების, მოცულობათა გეომეტრიული სიზუსტით განლაგების სტილშია გადაწყვეტილი. სვეტიცხოველში ერთსა და იმავე ხუროთმოძღვრული დეტალის განმეორებას ვერავინ ნახავს. ტაძრის კომპოზიცია აგებულია პრინციპით: მრავალი, მკვეთრად განსხვავებული უმშვენიერესი დეტალების ერთ ისეთ კომპოზიციაში თავმოყრა, რომელიც ერთ, მთლიან მშვენიერებას ქმნის. დაახლოებით ასეა აგებული ჩემი რომანები: მრავალი ნაჭრისა თუ დეტალის ერთ კომპოზიციაში მოქცევის ცდა, რომ ყველამ ერთად მთლიანობა, განზრახული მშვენიერება შექმნას – განზრახულიმეთქი – და არა მიღწეული! დავიდოთ გულზე ხელი: უძნელესი და ურთულესი სტილია, მაგრამ, ჩემი აზრით, სწორედ ასეთმა სტილმა უნდა შექმნას ურთულესი, მაგრამ ადვილად გონმისანვდომი მშვენიერება“, – ამგვარად აფასებს საკუთარ სტილს ჭაბუა ამირეჯიბი.

„გიორგი ბრწყინვალე“ იმგვარადაა ორგანიზებული და კომპოზიციურად აგებული, რომ მისი დასრულება მკითხველის ცნობიერებასა და გონებაშია ნავარაუდები მწერლის მიერ. იგი მხოლოდ ფრაგმენტებს, ეპიზოდებს წარმოაჩენს მეფის ცხოვრება-მოღვაწეობიდან, შორეული ასოციაციებით, რემინისცენციებით, ისტორიულ-კულტურული აღუზიებით ხატავს უზარმაზარ ისტორიულ დრო-სივრცეში ჩამკვიდრებულ პერსონაჟებს, ცხოვრებიდან

იღებს სხვადასხვაგვარად აქცენტირებულ სურათებს, რომელთა გამთლიანებასა და ერთმანეთთან დაკავშირებას მწერალი მკითხველის საქმედ მიიჩნევს.

ჭაბუა ამირეჯიბის რომანი ქრონოლოგიური თვალსაზრისით საქართველოს ისტორიის ძალზე ვრცელ, ფართო დრო-სივრცულ არეალს მოიცავს, ვინაიდან, ავტორის სიტყვით, გიორგი ბრწყინვალის სული ამქვეყნიურობას მეშვიდედ მოევლინა და, ვინ იცის, კიდევ რამდენჯერ შეისხამს იგი ხორცს. რომანის დრო და სივრცე კონცეფციურია, ვინაიდან აქ დროის ორი პლანი ერთიანდება: 1. ესაა გიორგი ბრწყინვალის დროინდელი მოვლენითი დრო; 2. ვირტუალური, რომელშიც თავმოყრილია ვერტიკალური დროის წარმოსახვები, ინტუიტიური და ფანტაზიის შედეგად შექმნილი ხილვები. რომანის ყველა პერსონაჟი, ვირტუალური დროის მკვიდრიც, გიორგი მეფის ცნობიერებაში აღიქმება და აისახება. ფანტაზია, მხატვრული გამონაგონი, რითაც ესოდენ მდიდარია „გიორგი ბრწყინვალე“, სამყაროსა და მოვლენების უკეთ აღქმაში ეხმარება მკითხველს, ზოგიერთ ფაქტსა და მოვლენას წინასწარმეტყველების ფუნქცია ეკისრება, რითაც კითხვის პროცესში წარმოქმნილი ეფექტი კიდევ უფრო ძლიერდება. ეს მით უფრო ღირებულია მხატვრულ ნაწარმოებთა „გადანერის“ ეპოქაში, როდესაც თანამედროვე ლიტერატურაში ადგილი აქვს ენობრივ-სტილისტურ, ჟანრობრივ, თემატიკურ რეინტერპრეტაციებს, ან კიდევ სხვა ავტორთა ცნობილი ლიტერატურული პერსონაჟების საკუთარ „თხზულებაში“ გადანერგვას, რაც, ზოგი თეორეტიკოსის მოსაზრებით, ინტერტექსტუალურ მოვლენად აღიქმება. ჭაბუა ამირეჯიბის „გიორგი ბრწყინვალე“ მრავალსაუკუნოვან ლიტერატურულ ტრადიციებს აგრძელებს, ამავე დროს, თანამედროვეობას ეხმაურება თავისი სტილით, პერსონაჟთა სახე-ხასიათების წარმოჩენით, მხატვრულ-გამომსახველობითი საშუალებებითა და ხერხებით; თამამად შეიძლება ითქვას, რომ რომანში ერთმანეთს ერწყმიან ქართული კლასიკური პროზის მრავალსაუკუნოვანი ტრადიციები და პოსტმოდერნისტული მწერლობის ტენდენციები.

„გიორგი ბრწყინვალე“ მრავალსპექტრიანი, მრავალნახნაგოვანი რომანია, რომელშიც თხრობა პირველ პირშია წარმართული. მთელი ნაწარმოები გიორგი ბრწყინვალის აღსარებაა, მონოლოგია, რომელშიც საქართველოს წარსული, აწმყო და მომავალი მიზეზ-შედეგობრივ კავშირშია მოაზრებული, რისთვისაც მწერალი ხან გარდასული დროის პიროვნებებს გამოიხმობს პერსონაჟებად, ხან მომავლისას და აჩვენებს, თუ რა გარდასახვებია მოსალოდნელი დროში და როგორ ხორციელდება მასში მოგზაურობა სულისა. აქედან გამომდინარე, სივრ-

ცეც უკიდევანოა.

გიორგი ბრწყინვალე დინჯად, საქმიანად, სადად ჰყვება თავის თავგადასავალს, თავისი ცხოვრებისა და მოღვაწეობის ისტორიას. ეს თხრობა საოცრად მიმზიდველად და უჩვეულოდაა რეალიზებული რომანში, ვინაიდან, ჩვეულებრივ, მკითხველთან დიალოგი მშვიდ, უშუალო, ინტიმურ, მეგობრულ განწყობილებებს ქმნის და გიორგი მეფის დიალოგსაც მკითხველთან სწორედ ეს მიზანი აქვს. ყველაფერი, რაც რომანში ხდება, მეფის მონათხრობია, მეფე გვიყვება გარდასულ ამბებს, საუკუნეების წინ მომხდარს, და მომავალ საუკუნეში გარდასახდელსაც. მეფეს ურთიერთობა აქვს საზოგადოების ყველა ფენის წარმომადგენელთან და თითოეულის შესახებ გვიამბობს მისი ცხოვრების ყველაზე მნიშვნელოვან ეპიზოდს, რომელიც არა მხოლოდ კონკრეტულ პერსონაჟს გვაცნობს, არამედ სახელმწიფოს პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ თუ კულტურულ ვითარებასაც. მეფე ყვება რეალურ ამბებსაც და ხილვა-ზმანებებსაც. ამ თხრობაში იკვეთება მეფე-პერსონაჟის ცოცხალი, მეტყველი სრულყოფილი სახე, რომელსაც წუთითაც არ ტოვებს ფიქრი ღმერთისა და ადამიანის არსებობის საზრისის შესახებ, სამშობლოსა და საკუთარი ხალხის, ქართველი ერის მეობისა და სამყაროში ადგილის შესახებ, მარადიულ და წარმავალ ღირებულებათა შესახებ.

მეფე გიორგი ბრწყინვალე გვანვდის შეულამაზებელ სურათებს ქვეყანასა და ზოგადად სამყაროში, მოგვითხრობს ადამიანთა და სახელმწიფოთა შორის არსებული სისასტიკის, დაუნდობლობის, უსულგულობის, ცოდვის, დაცემის, სიმდაბლის, ცხოვრებისეული ჭუჭყისა და სიბნელის შესახებ. მაგრამ იმასაც გვამცნობს, რომ ყოველივე ზემოხსენებულის მიღმა სამყაროში არსებობს მარადიული წესრიგიც, ღვთაებრივი მადლი, ნყალობა, ამაღლებულობა, მშვენიერება, განონასწორებულობა, დიდსულოვნება, შენდობა, რომელთა გარეშე წარმოუდგენელია ადამიანის ამქვეყნიური ცხოვრება. ამიტომ გიორგი ბრწყინვალის მონათხრობში დრო და სივრცე განუსაზღვრელია, პირობითია; შეიძლება ითქვას, დროსივრცული არეალი გადალახულია და ყოველივე მარადისობის თვალსაწიერიდანაა დანახული.

რომანის სიუჟეტი ლიტერატურაში ნაცადი, საუკუნეების წინ გამოყენებული მონაცვლეობის პრინციპითაა აგებული და მასში პარალელურად რამდენიმე ამბავია მოთხრობილი, რომლებიც თითქოს დამოუკიდებელი ნაწარმოების სახითაც შეიძლება არსებულებოდა და რომლებიც, მიუხედავად დროის მონაცვლეობისა, უთუოდ გიორგი ბრწყინვალის ცხოვრება-მოღვაწეობას უკავშირდებიან.

ნაწარმოების დასაწყისში გიორგი ჯერ კიდევ არაა სრულიად საქართველოს მეფე, იგი უფლის-

წულად ითვლება, რასაც ქრონიკ, გიორგის alter ego-ც, აღნიშნავს და უწინასწარმეტყველებს, რომ იგი საქართველოს სამეფოს ტახტის რეალური მფლობელი გახდება. თუმცა ისიც უნდა გავიხსენოთ, რომ იგი ჯერ კიდევ ბავშვი აკურთხეს მეფედ 1299 წელს, რათა ზედამდგომელ მონღოლებს უფროსი ძმის, დავითის სანინაალმდეგოდ და თავიანთი პოლიტიკის შესაფერისად გამოეყენებინათ. მას იმ ხანებში თბილისის მეფეს უწოდებდნენ, ვინაიდან მისი იურისდიქცია სრულიად საქართველოს ვერ სწვდებოდა, აღმოსავლეთ საქართველოში მისი ძმები და ძმისწული მეფობდნენ, დასავლეთში – დავით ნარინის, რუსუდანის ძის ნაშიერები. გიორგი თავისი უფროსი ძმის, დავითის ძის გიორგის მეურვეც იყო, სწორედ მისი გარდაცვალების შემდეგ ავიდა ტახტზე და ოცდათორმეტი წელი იმეფა, იმეფა სვიანად, განგებინანად, ძლევამოსილად, სამართლიანად... და შექმნა კვლავ ძლიერი სახელმწიფო, შექმნა ეპოქა, რომელსაც მადლიერმა და მისი ღვანლის დამფასებელმა ღირსეულმა შთამომავლობამ გიორგი ბრწყინვალის ეპოქა უწოდა. ეს იყო მისი პოლიტიკური ალღოიანობისა და დიპლომატიის, სალი აზროვნებისა და გონივრული გადანყვეტილებების მიღების, გამჭრიახობისა და წინასწარჭვრეტის შედეგი.

ჭაბუა ამირეჯიბი ყოველივეს განსჯის პიროვნების, ეროვნული ყოფიერების, ზოგადსაკაცობრიო ინტერესების შესაბამისად. მის მიერ წარმოსახული გიორგი ბრწყინვალე, მისი საარსებო-სასიცოცხლო სივრცე მთლიანად მოცულია საქართველოს სახელმწიფოებრიობაზე ზრუნვით, ცდით, ბრძოლით, რის შედეგადაც აღდგება და ყალიბდება იდეა და მოდელი საქართველოს პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური, კულტურული დამოუკიდებლობისა, მსოფლიოში ადგილის დამკვიდრებისა, რაც გიორგი ბრწყინვალის მაგალითზეა ნაჩვენები, მაგრამ მწერალს იგი ქართველი ერის მარად საზრუნავ საქმედ მიაჩნია. ვფიქრობთ, ეს საფანელი უდევს საფუძვლად გიორგი ბწყინვალის ერის მარადიულ არსებობასთან იდენტიფიცირებას, რაც მისი სულის შვიდგზის განსხეულების იდეითაა გადმოცემული. „შვიდი“ საკრალურ რიცხვთა რიგს განეკუთვნება და ამიტომ მის სიმბოლურობას, ენიგმატურობას რომანში საგანგებო მხატვრული ფუნქციაც ეკისრება, რაც რიცხვთა მითოსური საწყისების გააზრებითა და ბიბლიური პრონოეტული სახისმეტყველებით აიხსნება. იგი სისრულის, სრულყოფის მაუნყებელია. აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ რეინკარნაციის იდეას ქრისტიანული რელიგია უარყოფს, იგი ანტიკურობიდან, კერძოდ პლატონის ფილოსოფიიდან მომდინარეობს. ლალი ავალიანმა აღნიშნა, რომ რეინკარნაციის იდეა მომგებიანი მხატვრული ხერხი აღმოჩნდა, რომელმაც მწერალს სხვადა-

სხვა დროის საქართველოს შთამბეჭდავი ეპიზოდების გადმოცემის საშუალება მისცა; პირველი კარის ეპიგრაფად წამძღვარებული სიტყვები გიორგი ბრწყინვალის ვერტიკალურ განასერში წარმოსახვას ედება საფუძვლად, ვინაიდან ის განსაზღვრავს მის სულიერ მისიას, აფასებს გიორგი მეხუთის სულიერ წინაპართა დამსახურებებსა და ღირსებებს. გიორგი მეფე ზესთასოფლიდან მიმართავს მწერალს: „ჩვენ, მეშვიდე სიცოცხლეში ღვთივცხებით გვირგვინოსანი, იესიან, დავითიან, სოლომონიან, ბაგრატიონი, მეფე აფხაზთა, ქართველთა, სომეხთა, კახთა და რანთა, შაჰანშა და შირვანშა, ბრწყინვალედ წოდებული გიორგი მეხუთე, საიქიოდან ვბრძანებთ შენდა, რომელი გამოჩნდე მჩხიბავი ნამყო ვითარებათა, მეცნიერი კაცთა ბუნებისა, სახეობრივ მფიქრველი და კაზმულად აღმწერი გაგონილისა, რათა ეტყოდა ჩამომავალი ქართველთა და არაქართველთა ნაუბარსა ჩვენგან“. მეფის მიმართვა მწერლისადმი ერთდროულად წარმოაჩენს გიორგი მეფის პიროვნებას, როგორც ბაგრატიონთა ერთ-ერთ უღირსეულეს წარმომადგენელს, რომელმაც „ბრწყინვალის“ ზედწოდება სიცოცხლეშივე მოიპოვა, და რომანის ავტორს, ჭაბუა ამირეჯიბს, როგორც მხატვრული სიტყვის დიდოსტატს, როგორც ადამიანთა ბუნების მცოდნეს და ორიგინალური სტილით, მანერით, სახეობრივი აზროვნებით გამოჩენილ მწერალს. სიმბოლურად დატვირთული და მრავლისმთქმელია რომანის დასაწყისი, პირველი კარი. პირველსავე წინადადებაში მულავნდება საქართველოს ტრაგიკული ყოფა და ამგვარ პირობებში სიმბოლურად, მეტაფორულად, ალუზიურად ისახება გიორგი ბრწყინვალის გამოჩენა.

ყურადღებას იქცევს ის ქრონოტოპი, საქართველოს მომავალი მეფე რომ გამოჩნდება: „უგზოზე მოვდიოდი. ნყვდიადი იყო. სარწყუნისის ბოლოს და მირკნის დამდეგს გარიჟრაჟის წინ იცის უმთვარო ღამემ ასე ჩაკუმეტება. მალე უნდა გათენებულიყო. ღრუბელი გაიფანტებოდა, მზიან, კაშკაშა დღეს დაიჭერდა, ვიცოდი, მაგრამ მაინც იმ ღამეზე ვფიქრობდი, ხვალინდელ მზიანს რომ უნდა მოჰყოლოდა – იმიტომაც, რომ ბნელოდა და გზებსაც კარგა ხნის აცდენილი ვიყავი. ცხენის ალლოსდა მივყვებოდი: ხეები ბარისკენ გარბიან, ბარში მდინარეები დიან, მდინარეებთან სოფლები ან ნასოფლარები და გზებიც.“ ყოველი სიტყვა, ყოველი ფრაზა სიღრმისეულად გაიაზრება. საქართველოს მძიმე ყოფა, უმთვარო ღამე და ნყვდიადი, ნასოფლარები თუ სოფლები მომავალი მეფის საზრუნავია; ამასთან, იმ სიტყვებში გიორგი მეხუთის „ბრწყინვალედ“ წოდებისაკენ, დიდებისაკენ, სრულყოფილებისაკენ ნაბიჯ-ნაბიჯ სვლაა მინიშნებული. სივრცე, საითკენაც მიეშურება იგი, მოსაწესრიგებელია; დრო, როდესაც სვლას იწყებს ახალგაზრდა, ჯერ კიდევ

უფლისწული გიორგი, დასაწყისია ქვეყნის მონესრიგება-აღორძინებაზე მომავალი მეფის ფიქრისა და ზრუნვისა; გიორგი ბრწყინვალის შემოსვლა საქართველოში ხვალინდელ დღედაა დასახული. რომანის დასაწყისი თვით მეფის არსებობის, მისი მომავალი მოღვაწეობის საზრისს მოიცავს, ხოლო დასასრულს მეფის მონოლოგი მის მიერ აღსრულებულ საქმეთა შეჯამებით წარმოაჩენს გიორგის ისტორიულ მისიას, უკვე აღსრულებულს.

რომანი იწყება გზით, უფლისწული გიორგი, მეფე დიმიტრი თავდადებულისა და მისი მესამე მეუღლის, ბექა ჯაყელის ასულის ნათელას ძე, საქართველოში ბრუნდება გარე სამყაროდან, მონღოლთა ურდოდან. გზის მეტაფორასიმბოლო ძველთაძველია, იგი უამთა სვლის უსასრულობის სიმბოლოა დრო-სივრცეში. ეგვიპტიდან გამოსული უფლის რჩეული ხალხი ალტქმული ქვეყნისკენ მიმავალ გზაზე ყალიბდება ერთად, რასაც ორმოცი წელიწადი დასჭირდა. შინ მიმავალი გზა გიორგისათვის აგრეთვე სიმბოლოურია, ვინაიდან უცხო, გარე სამყაროდან შინა სამყაროში უნდა შევიდეს, რათა მოანესრიგოს იგი. უფლისწულ გიორგის სულიერი მისია შინისაკენ მიმავალი გზით იწყება, რათა გიორგი ბრწყინვალედ გარდაისახოს და სისხლისაგან დაცლილ, ჭრილობებიან ქვეყანას მკურნალად მოეველინოს.

პირველი, ვინც უფლისწულს საქართველოში დაბრუნებისას ხვდება, ქრონია, რომლის მისტიურობა მისსავე სახელშია გაცხადებული. „ქრონი“ ბერძნული წარმომავლობისაა და დროს, უამს აღნიშნავს. ქრონის სახელი მიუთითებს, ერთი მხრივ, დროის უსასრულობას, დაუსაბამობას, უსაწყისობას, მეორე მხრივ, საქართველოს დასავლური, ქრისტიანული სამყაროსაკენ შემობრუნების აუცილებლობას, ვინაიდან „ზედამდგომელ“ მონღოლთა ასნლოვანმა ბატონობამ შეარყია საქართველოს ხერხემალი, წარყვნა ზნეობა, დაანანევრა და გააჩანაგა მამული. სწორედ ქრონი შთააგონებს უფლისწულ გიორგის, რომ იგი ღვთის რჩეულია, მძლეა, მან უნდა იხსნას იავარქმნილი, მრავალგზის ტანჯული, ამჯერად მონღოლ ზედამდგომელთაგან ქედდადრეკილი, დამონებული სამშობლო.

ეროვნული იდეის, სახელმწიფოებრივი საზრისის, გიორგის ისტორიული მისიის განსაზღვრას შეეხება გიორგი ბრწყინვალისა და საქართველოს უკვდავი სულის სიმბოლოს – ქრონის დიალოგი, რომლის წინასახედ მოვიაზრებთ რომანის გამოცემისათვის წამძღვარებულ ჭაბუა ამირეჯიბის ავტორინტერვიუს. წინასწარმეტყველურად ჟღერს ქრონის თითოეული სიტყვა: „შენგვარი კაცი მუდამ ეგრე მოდის – წყვდიადში, გათენების პირს, სარწყუნისის მიწურულს, ხანდახან მირკნის დამდეგს... ის კაცი, მძლე!“ წყვდიადი

სამშობლო ქვეყნის მდგომარეობას ასახავს, ხოლო სარწყუნისის მიწურული თუ მირკნის დამდეგი გაზაფხულის პირია და სიმბოლურად ქვეყნის განახლების დასაწყისს მიუთითებს.

ვინ არის ქრონი? რეალურია იგი თუ მისტიკური? ვინაიდან ქრონისა და გიორგის დიალოგში იკვეთება საქართველოს მარადიული პრობლემები, რომელიც საოცრად ეხმიანება თანამედროვეობასა და ბევრ მნიშვნელოვან, საჭირობოროტო კითხვაზე იძლევა პასუხს, ამიტომ მასზე ვრცლად შევეჩერდებით. თავად ქრონი ამბობს, ეს სახელი მარტო მას ჰქვია აქ, საქართველოში, თორემ სხვაგან, ალბათ, იქნებოიან. იგი ილია ჭავჭავაძის მოხუცი აჩრდილის სულიერი მემკვიდრეა, საქართველოს წარსულზე, აწმყოს და მომავალზე მაფიქრალი, საქართველოს მარადიული სულია, რომელსაც ილიას მოხუცისამებრ შეუძლია თქვას: „მარად და ყველგან, საქართველოვ, მე ვარ შენთანა“ საქართველოს მომავალი მეფის, გიორგის აზრით, იგი „ან საერთოდ არასოდეს ყოფილა, ან დასაბამითვე იყო, დღესაც არის და უკუნისამდე იქნება!“ ქრონი კი, ვითარცა დრო, მარადიულია, ყიველთვის იყო და მარად იარსებებს, როგორც თანამდევნი უკვდავი სული სრულიად საქართველოსი.

რომანის მიხედვით, იგი დავით აღმაშენებლის მიერ აგებულ ქსენონში სწეულებს მკურნალობს, სწეულებში სულით გვემულნი ჭარბობენ, რითაც კვლავ ქვეყნის მძიმე პოლიტიკურ-საზოგადოებრივი ვითარებაა გასიმბოლოურებული; ქვეყანას მკურნალი ეჭირვება და ამიტომაც მუდმივად დარაჯობს... მართალია, მუდმივმყოფი ქრონი მკურნალის როლს ასრულებს, მაგრამ ეს მარტო მას არ ძალუძს, ამიტომაც ელოდება „მძლეს“ გამოჩენას, ანუ გიორგის, რომელიც „სუსხმა და სიმძიმეში მოიყვანა“, თავის წინამორბედთა მსგავსად. კვლავაც მოვა, — ასე სწამს ქრონს, ასე სწამს გიორგის, ასე სწამს ჭაბუა ამირეჯიბს.

უფლისწულ გიორგისა და ქრონის დიალოგში მჟღავნდება დიდი ხნის მოლოდინი იმგვარი მეფისა, რომელსაც სამშობლო-ქვეყნის მხსნელის მისია დაეკისრება: „ეს ორი კვირაა, შუალამის მერე გამოვდივარ და ვზივარ, — ამბობს ქრონი, — ამ დროს მოდის ხოლმეის კაცი. ყოველ წელს აგრე ვჩადი — გამოვალ, ვზივარ და ველი, იქნება მოვიდეს მეთქი. აი, მოხვედი კიდევ. ის კაცი ხარ! მალე მირკანი დადგება...“ გიორგისნაირი კაცი, ქრონისავე სიტყვით, „ხან ორას წელიწადში ერთხელ მოდის, ხან ორს და სამს ამდენს იგვიანებს.“

ქრონი განმარტავს, ვინ არიან მძლენი: „მძლენი არიან ჩუბინი თვალისა და გამჭრიახი გონების მქონენი, საჭირო საკეთებლის მიმგნები და მხნედ მოქმედნი, უამთა სიჩაღბის მბრძოლნი და შორსჭვრეტით ძლევა მოსილნი — მეფენი იქნებიან, მხედართმთავარნი, მერჯულენი თუ ერისკაცნი ვიეთნი — ვინაც ცხოვრების დიდი თუ

მცირე ნაწილის წარსამართავ სადავეთა ხელდება იდო თავს. მძლენი მდაბიოთაგანაც მოდიან ჟამდაჟამ და კეთილშობილთაგანაც უფრო... მძლენი იმით განსხვავდებიან ძლიერთაგან, თუ მარტივთაგან, რომ ნაფიქრი და ნახილვი ფიქრში აქვთ გამოტარებული; ადამიანის, ხალხისა ერისა და კაცობრიობის ბუნებაში სიღრმით მწვდომელნი არიან; მოვლენ, მიმოხეულ, გათითოკაცებულ სიკეთეს თავს უყრიან, თორ-აბჯრად და სატევრად ანივთებენ, საკაცობრიო ბოროტებას ებრძვიან, თრგუნვენ და ამდაბლებენ. ეგ არის არსი, სახე და დანიშნულება მძლეთა. "აქარა მხოლოდ გიორგი ბრწყინვალის, არამედ ბაგრატიონთა სამეფო საგვარეულოს ისტორიული დანიშნულებაა განსაზღვრული, რასაც მომავალი მეფე ღვთისაგან ბოძებულ წარსულ ვითარებათა ხილვის უნართ უნდა მისწვდეს, როდესაც ამის დრო დადგება. ქრონისავე სიტყვებით ისიც მინიშნებულია, რომ გიორგის მეფობა წინასწარი მონაცემებით, კერძოდ იმის გამო, რომ ჯერ კიდევ ყრმა ნაადრევად დააქორწინეს ქართველ, დიდგვაროვანის გამრეკელ-თორელის ასულზე და არა რომელიმე მეფის ასულზე, შეიძლება ვერ შემდგარიყო, მაგრამ ღვთის განგებით ყოველივე სხვაგვარად წარიმართა, ძლიერი და გონიერი ბექა ჯაყელის აღზრდილი გიორგი აღმოჩნდა ქვეყნის მომავლის „მამულისა და ჩუეულები-საებრ“ წარმმართველი, რომელსაც დრომ, თავისმა ეპოქამ შთააგონა, რომ ერს მორჩილება სპობს და არა წინააღმდეგობა. ამიტომ იგი ქრონისაგან შეიმეცნებს, რომ ქვეყნის ხსნა მარტოკაცს არ ძალუძს, დიდ საქმეთა აღსრულება მარტოკაცს ისევე არ ხელეწიფება, როგორც მონამეობრივი მსხვერპლის გაღება დარჩება აუხსნელი, თუ მისი გაგება, შეგრძნება, განცდა არ შეუძლია მთელ ერს. ცხადია, გიორგი ბრწყინვალეს სწამს, რომ მარტოკა ვერაფერს გახდება მამულიშვილურ საქმიანობაში, გაჭირვებამ და გაუსაძლისმა პირობებმა უნდა შეკრას და გააერთიანოს ერი, რათა თავისი მეობა დაადასტუროს, მებრძოლი ბუნება გამოავლინოს და მძვინვარე მტერი განდევნოს. ამისთვის დიპლომატიური სვლებიცაა საჭირო; ოღონდ ერს წინამძღოლი სჭირდება.

გიორგი გულისტკივილით აღიარებს, რომ ქართველთ ბევრი ნაკლი აქვთ და ქრონთან საუბარში ცდილობს ჭეშმარიტების მიკვლევას: „დაბნეული ხალხი ვართ ქართველები, მკურნალო. ერთნი მარტოკაცობით უკიდურეს მსხვერპლს ან სატევარს მიენდობივართ; მეორენი თვალახვეულნი ვცხოვრობთ, თითქოს მამულის გასაჭირისა სულაც არა გვესაქმებოდეს რა; მესამენი ვამბობთ: მრავალრიცხოვანი, მძვინვარე და ნაირ-ნაირი თესლის მტერი გამუდმებით გვყავს და სიმცირისა თუ უმწეობის გამო მათთვის მხოლოდღა ადვილი ლუკმა ვართ. ერთს ვაოტებთ, მეორე მოდის,

მესამე თავის ჯერს ელოდება. ვგონებ, კაციც აგრეა: საკუთარი მერყეობით, ერთი რამ მტკიცე გზის უქონლობის მონაა და არა გარემოებისა თუ ვითარების.“ ჩვენ წინაშე დგას თავისი ქვეყნისა და ერის არსზე, მეობაზე დაფიქრებული მეფე, რომლის ყოველი ფრაზა საქართველოს ისტორიის ნებისმიერ პერიოდს შეიძლება მიესადაგოს; თითქოს დღევანდელ ქართველ საზოგადოებას მოძღვრავდეს, ისე თანამედროვედ უღერს მეფის სიტყვები, თანაც არა რიგითი, ჩუეულებრივი მეფისა, როგორებიც მრავლად ყოფილან ჩვენშიც და სხვაგანაც, არამედ გამორჩეული, ბრწყინვალედ ნოდებული მეფისა. რა ნაცნობია მეფის მიერ სამ კატეგორიად დაყოფა ადამიანებისა და თითოეულის შეფასება! მარტოკაცის მსხვერპლზე საუბრისას, ალბათ, მამის – დიმიტრი თავდადებულის თავგანწირული ქმედება უდგას თვალწინ. ქრონს ხალხისა და მამულისათვის მძიმე მსხვერპლის გაღება და მტერზე პირისპირ მისვლა სიკეთედ მიაჩნია, თუნდაც მას სარგებელი არა მოჰქონდეს რა. ეს მხოლოდ რჩეულ ადამიანთა ხვედრია, „სულგრძელთა, მიზანმსწრაფთა და თავდადებულთა.“ გიორგის ყველაზე მეტად ადამიანთა მესამე ტიპი აინტერესებს და ქრონისაგან მოელის პასუხს. თითქოს დღეს უსვამდეს ამ კითხვას მეფე გიორგი საქართველოს მარადიულ სულს – ქრონს: „იმ მესამეთა გამო რატომ არაფერს უზნობ, ვინც ქედზე დაბჯენილი უღლის კალთად გადმოფარებას სასოებს?“ თავიდან გიორგისათვის ქრონის „სიტყვას და ნათქვამის არსს მძაფრი, გულისმომგვრელი და გაუგებარი უფრო ეთქმოდა, მაგრამ ფიქრია აღმძვრელი და სასაუბროდ წამქეზებელიც იყო სწორედ ამიტომ“... ქრონის პასუხში წარმოჩნდება გიორგის ისტორიული მისია, რომ იგი „მძლედაა“ მოწოდებული: „ეგენიც სხვასავით საჭიროებენ მხმობელს, ოღონდ საით და რისთვის არიან სახმობნი, მაგისას არაფერს ვიტყვი. მხმობლად მრავალნი ევლინებიან ქვეყანას, მხოლოდ მძლედ – მცირედნი ერთობ. ყოველი მეფე გვირგვინის, ერის, სკიპტრისა და ტახტის წინაშე არის ვალდებული, მხმობელი იყოს, მაგრამ მძლეობა არა ყოველსა მათგან უბოძა განგებამ. ასევე, სიცოცხლეშივე მძლედ აღიარებული ცოტაა ერთობ, რამეთუ თვით ნამოქმედარი მძლესი მეტად ძნელი საწვდომია. მის მიერ აღსრულებულ საქმისა გამო სწორი აზრის დადგენას ან სხვა მძლე კაცის ფონება უნდა, ან მოკვდავთ მიერ საუკუნეების მანძილზე ჩხიბვა – სადაგნი არიან მოკვდაგნი და ამაღ. შენ, ვითარცა უფლისწულსა და სამეფოდ განზრახულს, მხმობლობა თავისთავად და აწვე გმართებს, ახლო მომავალში, — როცა ხელმეორედ დაგსვამენ ტახტზე. მძლეობაც შეგეძინება, რადგან ამისთვის მოგავლინა განგებამ და შენი უმთავრესი საკეთებელი სწორედ მაგ მესამეებთან ურთიერთობა იქნება.

დანიშნულება და ხვედრი გეტყვის, საითკენ და რისთვის უნდა უხმო მათ და რით უნდა დაიწყო ღვანლთა დება."

ქრონთან საუბარმა შეაცნობინა უფლისწულ გიორგის, რომ სულ სხვა მისიით იყო მოვლენილი უფლისაგან, ვიდრე თავად წარმოედგინა, განსწავლითაც შემზადებული იყო და საკუთარი გონებითაც იცოდა, რომ „მეფედ წოდებული მონა უნდა ყოფილიყო — სხვადასხვა ჯურის მედროვეებისა ცალკე, თვით მონღოლებისა ცალკე და თავისი ხვედრი ერის ხორციელი არსებობის შენარჩუნებისათვის ფიქრად და ღვანლად მოეაზრებინა და არა უკვდავ, საგმირო საქმეთა აღსრულებად. ამგვარ მომავალს, თავის ახლო ნათესავთა მსგავსს, თითქმის შერიგებულ-შეგუებული იყო, როდესაც ღმერთმა ქრონის სახით შეახვედრა საქართველოს მარადიულ, უკვდავ სულთან, რომელიც მისგან გაცილებით მეტს მოითხოვდა, ვიდრე ფიქრობდა და განიზრახავდა.

რომანის მიხედვით, ქრონთან, ვითარცა საქართველოს მარადიულ სულთან, შეხვედრამ და საუბარმა გადამწყვეტი როლი შეასრულა უფლისწული გიორგის პოლიტიკური თვალთახედვის, მსოფლმხედველობის ჩამოყალიბებაში. მან ფრთხილი, გონივრული, წინასწარ გააზრებული, დიპლომატიური ქმედებით საქართველო გაათავისუფლა მონღოლ „ზედამდგომელთა“ საუკუნოვანი ბატონობისაგან, ააღორძინა ეკონომიკა და კულტურა, შექმნა საკანონმდებლო წიგნები, განახორციელა ეკონომიკური რეფორმები.

გიორგი მეფე მოგვითხრობს ვახტანგ გორგასლის, დავით აღმაშენებლის, გიორგი მესამის, თამარ მეფის, ერეკლე მეორისა და ილია ჭავჭავაძის შესახებ. სწორედ ილიას გულისხმობს ქრონის წინასწარმეტყველება პირველი კარის დასასრულს, როდესაც მომავალში ახალი მძლეს მოვლინებაზე საუბრობს: „იმ დროში მეფეთა გვართათვის, მათი მოდგმის მძლეთათვის საქართველოში ტახტი ველარ მოიძებნება. ერი იტყვის თავის სათქმელს და მძლევ გამოიძებნება.“ დავით აღმაშენებლისა და თამარის ეპოქის გახსენება იმისთვისაა აუცილებელი, რომ გიორგი ბრწყინვალემ გაისიგრძეგანოს საქართველოს დიდებული წარსული, რით იყო იგი ძლიერი და როგორ მიაღწია სახელმწიფოებრივ და კულტურულ მთლიანობას, ჰარმონიას, რისთვისაც იბრძოდა და იღვწოდა გიორგი ბრწყინვალისაგან ხუთი საუკუნით დაშორებული ილია ჭავჭავაძე და რისთვისაც მოკლეს იგი. რომანში ეს მკვლელობა მართალი და ბრძენი კაცისა მოჩქარეთა ნახელავადაა მიჩნეული, იმ მოჩქარეებისა, რომლები ყოველივე ინდივიდუალურს, ეროვნულს უარყოფდნენ. ჭაბუა ამირეჯიბი წმინდა ილია მართალს ათქმევინებს იმას, რაც დღესაც აქტუალური და სასიცოცხლო მნიშვნელობისაა ჩვენი ერისათვის: „ალარც

საკუთარი სახელმწიფო უნდა გვექონდეს, ალარც ქრისტიანები ვიყოთ, ალარც ჩვენი ენა გვექონდესო. მთელი დუნია უნდა გავერთიანდეთ, ერთ ენაზე უნდა ვიუბნოთ ყველამო. ამის თანხმობა ვერა ვთქვი...“ ამიტომ ესროლეს წინამურთან და ნაადრევად შეწყვიტეს ერის მამად წოდებული, შემდგომ ქართული ეკლესიის მიერ წმინდანად აღიარებული ბრძენკაცის სიცოცხლე ისე, რომ თავისი უდიდესი მიზანდასახულობის აღსრულება ვერ მოასწრო.

„ავტონტერვიუში“ ჭაბუა ამირეჯიბი წერს: „ყოველი ადამიანი გარკვეული დანიშნულებითურთ — მნიშვნელოვანი თუ უმნიშვნელო ფუნქციითურთ იბადება და მიდის მაშინ, როდესაც თავის ფუნქციას ამოწურავს“. გიორგის სწორედ ამ ფუნქციისთვის, ისტორიული და სულიერი მისიისთვის უნდა მიეგნო და მიაგნო კიდეც, რაც მის მიერ საქართველოს დარღვეული ერთიანობის აღდგენით დაგვირგვინდა. რომანის პრობლემეტიკა საოცრად თანამედროვედ გამოიყურება; ამხელს კოლონიალიზმის უარყოფით მხარეებს, ყოველივეს ფილოსოფიურად ჭერეტს და განსჯის; სწორედ გიორგის დროს დაემხო ტოტალიტარიზმი და მონღოლთა იმპერია დაიშალა.

ვერ ვიტყვი, რომ მწერლის მიერ დახატული გიორგი ბრწყინვალე იდეალურია; არც შეიძლებოდა, რადგან ქვეყნის საჭიროება მოითხოვდა და სასტიკად ებრძოდა შინაურ თუ კარსმოჯარულ მტრებს, რის მაგალითად შეიძლება დავიმონწიოთ ჰერეთისა და სომხეთის ურჩ ერისთავთა ამოხოცვა, რომლებიც სანადიროდ მიიწვია, სინამდვილეში თავად მოინადირა ისინი. პიროვნული ცოდვებიც საკმაოდ აქვს. ასე რომ, გიორგი ბრწყინვალე ცოდვილიცაა და მონანიეც, ჭეშმარიტი აღმსარებელი ქრისტიანობისა და მკრეხელიც, კაცთმოყვარეც და დაუნდობელიც. ყველა ამ თვისების გამო იგი ასე მიმზიდველი პერსონაჟი, რომელსაც რეალისტური, რომანტიკული ელფერიც გასდევს და პოსტმოდერნისტული იერიც დაჰკრავს. მთავარი კი ისაა, რომ გიორგი მეფე საკუთარ თავგადასავალსა და სამშობლო ქვეყნის ბედს ერთმანეთთან კავშირში წარმოაჩინს, მეფე ხომ კერძო პიროვნება არაა, მას საქვეყნო საქმე და ღვთიური მოწოდება განსაკუთრებულ - ერის წინამძღოლ პიროვნებად აყალიბებს.

დროში გარდასახვა ის მხატვრული ხერხია მწერლისთვის, რომელიც ახალ-ახალი პერსონაჟების შემოყვანით ერთმანეთისაგან განსხვავებულ ადამიანებს გვაცნობს. ესენი არიან დილიკა, ხურცი, ლარგველი ანანია, ბარკილი - ართავაჩოს ძეთა ჩამომავალი, სლანი-ეგარსლან ბაკურციხელი, ლოდი გაბო, მამა იონათამი, ქარცი გრაპო, თომა თუ სხვანი, რომლებიც, როგორც ავტორი ამბობს, სხვადასხვაგვარ

საქმეში აბანდებენ თავიანთ წუთისოფელს, ზოგი კეთილისქმნაში, ზოგიც ბოროტისა. მწერალს საგანგებოდ შემოაქვს ბიბლიური, მითოსური და ისტორიული პასაჟები, რომელთა მეშვეობით მიზნად ისახავს სიკეთისა და ბოროტების, სამართლიანობისა და უსამართლობის, ცოდვისა და მადლის, აგრეთვე, ადამიანისა და საზოგადოების არსისა და დანიშნულების შეცნობას.

ვინ არიან ხურცი და მისი საძმოს წევრები? უსამართლობის წინააღმდეგ ერთბაშად, მომენტის შესაბამისად წარმოშობილი ძალა, რომელიც XX საუკუნის ბოლოს საქართველოში წარმოქმნილი საძმოების ასოციაციას ბადებს. ამგვარი საძმო მაშინ იქმნება, როდესაც სამართალი არ სამართლობს. ვინაა ანანია ლარგველი, რომელთანაც მრავალი საინტერესო ეპიზოდია დაკავშირებული? ესაა კაცი, რომელმაც საფუძვლიანი განათლების მისაღებად „ნიგნებში ჩააბანდა წუთისოფელი“, რათა თავისი ქვეყნის ინტერესებისათვის იზრუნოს და იბრძოლოს. თუმცა დიპლომატიური მოლაპარაკება, სავაჭრო საქმეები და სხვა მსგავსი საქმიანობაც კარგად ეხერხება, რითიც ჩვენს თანამედროვეობას ეხმიანება.

გიორგის მუდმივად თან სდევს მამის — დიმიტრი თავდადებულისა და პაპის, თავისი აღმზრდელისა და სულიერი წინამძღვრის, ბექა ჯაყელის სახეები, რომლებიც მაგალითნი იყვნენ მისთვის, პირველი — ქვეყნისათვის, ერისათვის საკუთარი სიცოცხლის მსხვერპლშენიერით, მეორე — ბრძნული ქადაგებებით, დარიგებებით, რჩევებით, რომელთა შედეგი იყო საბოლოოდ უფლისწულ გიორგის მეფედ, ბრწყინვალედ ჩამოყალიბება.

მწერალი ალუზიებით, თავისუფალი ასოციაციებით, მეტაფორებით ხატავს ყოველი პერსონაჟის ფსიქოლოგიურ პორტრეტს, ცნობიერებას. ამ თვალსაზრისით ყურადღებას იქცევს ქვაბლელთა ნაშიერი, საგვარეულოს ერთადერთი გადარჩენილი წარმომადგენელი დილიკა, რომელიც რომანში რამდენიმეჯერ გაიელვებს და ძლიერ შთაბეჭდილებას ტოვებს. მის სახეში შეზავებულია ტრადიციული და პოსტმოდერნისტული ხერხები პერსონაჟის წარმოსახვისა. იგი სიმბოლურად სამშობლოს განასახიერებს; ქალის, დედის სამშობლოდ გააზრება ძველთუძველესი პარადიგმაა. აქედან გამომდინარე, საქართველო ისევეა მტრის მიერ გათელილი, შეურაცხყოფილი, იავარქმნილი, როგორც დილიკა, იმ სამოცდაერთი ქვაბლელის გვარისა და მოდგმის ქალი, ერთად რომ მოაშთობინა მონღოლთა ყაენმა. გიორგი ვერაფრით ათავსებს სამოცდაერთი ქვაბლელი მამულიშვილის, შეუდრეკელი და სპეტაკი ზნეობის მქონე ძირძველი გვარის წარმომადგენელთა მონამეობრივ სიკვდილსა და მათივე ნაშიერის საზარელ საქციელს ეკლესიის ნანგრევში; ეს ის

შემთხვევაა, როდესაც ქალს მიზნის მისაღწევად უმძიმესი, ცოდვა—ბრალით აღსავსე ნაბიჯი აქვს გადადგმული, მან ყოველივე პირადული — რწმენა, ღვთის შიში და სიყვარული უარყო და მრუშობა დაიწყო, რაც თავად წინასწარ განზრახულ პირუთვნელ საქციელად და მსხვერპლად მიაჩნია, იმ სამოცდაერთი ვაჟკაცის მსგავსად სურს საკუთარი თავი მსხვერპლად შესწიროს. ეს სიცოცხლით სავსე მშვენიერი ქალი ტრაგიკულ ხვედრს ირჩევს, მტრის წინააღმდეგ ბრძოლის მეტად უცნაურ, შემზარავ ფორმას მოძებნის, რასაც გიორგისთან საუბარში გაამხელს. გიორგის თვალთ დანახული დილიკა „ქალი კი არა, ვარდისწყლის შადრევანი იყო... წარმტაცი, ჭეშმარიტი მდედრი! მძლავრი სხეული ჰქონდა, მაგრამ მოხდენილი და სხარტი, პირდაპირ მიწის ამონახეთქი ჯეჯილივით.“ გიორგის სიტყვით, ამ „განწირული მშვენიერების“ საქციელი და მსხვერპლი, ნაფიქრ—ნააზრევი შეცდომათა ერთობლიობას ემყარებოდა: „შეცდომა იყო ქართულად აღზრდილი, მონღოლურ სისხლწარვე კაცთაგან ვარამიდან დახსნის მოლოდინი და მაშინ შეცდომა იყო დილიკას ეგზომი მსხვერპლიც. შეცდომა იყო იმის ფიქრი, რომ ბავშვი უეჭველად ჩაისახებოდა, იშვებოდა და შეცდომა იქნებოდა იმის ფიქრიც, რომ შობილი, სახელდობრ პირთეთრი, თვალცისფერი უნდა ყოფილიყო; შეცდომა იქნებოდა ამისთვის განკიცხვის შიშით გვარის ღირსების შენახვისათვის თვითმკვლელობაც... ღმერთო, საიდან აღიძვრის ამდენი შეცდომა, სად არის ამის სათავე, რასა და როგორ უნდა მოევლოს, რომ ადამიანებმა თავი დააღწიონ გულისა და გონების ამ გაუტანელ ნისლსა და არმურს...“

დილიკას პიროვნებაში ხედვის პერსპექტივები და ორიენტირები, მთლიანად სამყაროს მოდელია შეცვლილი. მის ერთგვარ შორეულ არქეტიპად წმინდა მარიამ მეგვიპტელის მოიაზრება შეიძლება, თუმცა სხვაობა მათ შორის ძალზე დიდია. დილიკა სინმიდეთა დესაკრალიზებით, რასაც თავად პერსონაჟი მსხვერპლად აღიქვამს, ცდილობს ფრიად უცნაური მიზნის მიღწევას. ტაძარი თუ ნატაძრალი შებლალულია, შეურაცხყოფილია, სინმიდე შებილწულია, ვერარა მიზანი მას ვერ გაამართლებს! მაგრამ... უნდა მოხდეს განწმენდა, რისი დასტურიცაა მეფისაგან მუცლადღება და არა უცხო თესლისაგან; წინასწარმეტყველური აღმოჩნდა გიორგის ფიქრები და წარმოსახვა დილიკას პირველი დანახვისას, „ეგეთი ქალი არც ფეხმძიმობაში დაგონჯდებაო: ნაყოფიერებას მოისხამს, მოიდოვლათებს, მომრგვალდება, მაგრამ მაინც მშვენიერი იქნება“... მეფეს მუდამ ახსოვს საფარელი ბერის იოანეს ჩაგონება - დიაცის ყველა საქციელი მისი მომავალი შვილიერებიდან მოდისო და მას აქეთ ყველა დიაცი ფეხმძიმედ წარმოუდგებოდა. ეს იმის ქვეცნობიერი ანარეკლიცაა, რომ დედო-

ფალ თინათინს, გიორგის მეუღლეს, არა და არ შერჩა შვილი. სწორედ დილიკამ შვა და აჩუქა მეფეს ტახტის მემკვიდრე. ადვილი არ იყო დედობაზე უარის თქმა, მაგრამ ასე სჯობდა მეფისთვისაც, ტახტის მემკვიდრისთვისაც... იქნებ, თვით დილიკასთვისაც...

დილიკა რომანის დასასრულს კიდევ გამოჩნდება და მისი სახე ამ შემთხვევაშიც ტრადიციულ ქართველ ქალად შეიძლება მივიჩნიოთ, როგორც ეროვნული ინტერესებისათვის ზედამდგომელთა მონღოლთა წინააღმდეგ მებრძოლი ქალისა.

განადგურებული გვარის უკანასკნელი წარმომადგენელი, გათელილი, შეურაცხყოფილი, „განწირული მშვენიერება“ ერის ძლიერი გენეტიკის შემნახველიცაა, ვინაიდან მასში კოდირებულია ქართველი ერის უძლეველობა, რაც ნაწარმოების დასასრულს დილიკას მიერ მძინარე აბუსაიდის ხანჯლით განგმირვით წარმოისახება სიმბოლურად. კარისკაცებს თავად უთხრა: „მან ქესტუმ აბუსაიდ!“ და იმავე ხანჯლით განიგმირა თავი. დილიკას მიერ აბუსაიდის მოკვლის, მისი შურისგების, ქვაბლელთა ამოხოცვის გამო სამაგიეროს მიზღვის შედეგად მონღოლთა უზარმაზარი და ძლიერი იმპერია დაინგრა, ნოინები ერთმანეთს დაერივნენ და ორიოდვე თვეში განადგურდა ის სახელმწიფო, რომელმაც მრავალი სამეფო აღგავა პირისაგან მიწისა. დილიკას მიერ ნაშობი დაფითი კი რომანში საქართველოს სამეფო ტახტის მემკვიდრედ მოგვევლინა. დილიკას აღსასრულის გაგების შემდეგ გიორგი ბრწყინვალეს არ სცილდება მისი სახე, სახე ქალისა, რომელმაც „ცხოვრება მიზანს მიმდგარმა გაატარა და სიკვდილიც სახელოვანი ირგუნა...“ და გაიხარეს სამოცდასამთ ქვაბლელის ნაშიერთ საქართველოში და თვით მსხვერპლმა — საიქიოში!“

რომანში ხშირად იჩენს თავს შორეული ლიტერატურული ასოციაციები და რემინისცენციები, ისტორიულ—კულტურული ფაქტების ამსახველი ალუზიები. „გიორგი ბრწყინვალე“ კიდევ ერთხელ ჩაგვაფიქრებს უმთავრესზე, ერის დანიშნულებასა და არსზე, რისთვის მოვსულვართ და საით მივდივართ. გიორგი მეფის მონოლოგი, რომელშიც შეჯამებულია მისი დამსახურება და ღვაწლი ქვეყნისა და ერის წინაშე, მთავრდება მომავლის რწმენით, რასაც საფუძვლად ღვთის სასოება და სიყვარული უდევს: „მრწამს უღრმესად, რომ მომავალი აღმოაცენებს წიაღიდან ერისა ქართველთა კაცს, რომელი სძლევს დროთა ვითარებას,

სიმუხთლესა ჟამთა აღასრულებს ოცნებას ყოველთა ქართველთა და ღონის ძიებითა თვისითა შეუვალ ქმნის საქართველოს მტერთა და მოძულეთაგან, რამეთუ მაღალი ღმერთი არს მსურველი ამისა.“ თითქმის საუკუნენახევრის წინაც ერისკაცი ილია ჭავჭავაძე და წმინდა ილია მართალი ნატრობდა ამგვარ გმირს: „იქნებ აკვანში ის ყრმა წევს, ვისიც არ ითქმის სახელი, ვისაც დღედაღამ ნატრულობს ჩუმის ნატვრითა ქართველი.“ ამ რწმენითაა გამსჭვალული ჭაბუა ამირეჯიბიც, რომლისთვისაც ამგვარ კაცთა რიცხვს განეკუთვნება გიორგი ბრწყინვალე — ურთულეს, მონღოლ ზედამდგომელთა ასწლოვანი ბატონობის შემდეგ ქართული სივრცის ჰარმონიულობა რომ შექმნა: საზღვრები, კანონი, ეკონომიკა, კულტურა, ის, რაც ერის მეობასა და საზრისს აყალიბებს. ამ დიდი სულიერი მისიით მოვიდა „ცოტად უცნაური და ნეტარი“ მეფე საქართველოსი — გიორგი ბრწყინვალე.

საგანგებო ყურადღებას იმსახურებს ჭაბუა ამირეჯიბის მხატვრული ენა საზოგადოდ და „გიორგი ბრწყინვალისა“ კერძოდ. ენის ტექნიზაციისა და სლენგების მომრავლება-მოძალების ეპოქაში ენის სიცოცხლის გარანტი ლიტერატურაა, მხატვრული ლიტერატურა, მდიდარი ლიტერატურული ტრადიცია. „გიორგი ბრწყინვალე“ ამის დასტურია, ტრადიციული სიტყვა-კაზმულობით შექმნილი რომანი. ენა, რა თქმა უნდა, მხატვრული ენა მარადიულობას სწვდება, იგი მუდმივად ვითარდება, რის გამოც მხატვრული სისტემის ტრანსფორმაცია მუდმივ ხასიათს ატარებს. რომანში ენის ესთეტიკური ფუნქცია სხვადასხვა ასპექტით ვლინდება, კერძოდ, მხატვრული თხრობის ორგანიზაციის ხერხებით, პერსონაჟთა ინდივიდუალობით, რაც ავტორის სტილსა და მანერას გვიჩვენებს. ამ რომანით წარმოჩნდა ქართული ენის, მხატვრული ენის გამომსახველობითი შესაძლებლობები; სტილი, მეტყველება სადაა, მაგრამ ამავე დროს მკვეთრად ლაპიდარული, უაღრესად დახვეწილი, საუკუნეების სიღრმიდან მომდინარე ხატოვანი ქართული, თავანკარა, აუმღვრეველი, მშვენიერი ენობრივი ქსოვილი, რაც თვით მწერლის ფსიქოლინგვისტურ სრულყოფილებასა და მოწესრიგებულობაზე მეტყველებს. მან ეპოქისეული, ისტორიული კოლორიტი და ტენდენციები ენითაც შეინარჩუნა და გააგრძელა თექვსმეტსაუკუნოვანი ქართული ლიტერატურის ჭეშმარიტად მდიდარი ტრადიციები.

